

УДК 911.3+379.8

ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЗАКАРПАТТЯ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Медвідь Л.

Мукачівський державний університет

У статті виділено основні поняття фестивального туризму, а саме: систематизовано хронологію фестивалів в розрізі адміністративних районів Закарпатської області; визначено найбільш привабливі фестивальні заходи краю. Отримані результати у подальшому можуть бути використані для розробки моделі маркетингового розвитку фестивального туризму. **Ключові слова:** подієвий туризм; фестивальний туризм; народні гуляння; календар фестивалів; класифікація фестивалів; фестивальний рух.

Вступ. Закарпатська область є одним із важливих регіонів України, в якому туристична галузь має всі умови для пріоритетного розвитку. Активний розвиток туризму є можливим завдяки наявності та використанню унікальних природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів, які доповнюються вигідним економіко-географічним положенням, самобутньою історією та культурою краю. Важливе значення для туристичної індустрії мають ресурси, які не вимагають великих фінансових затрат. На цьому фоні значний інтерес представляють туристичні події, які відіграють важливу роль у формуванні туристичних потоків та позитивно впливають на розвиток туристичної інфраструктури. Тому варто звернути увагу на фестивальні ресурси, потенціал яких необмежений, однак є найбільш привабливим для використання в пізнавальному, молодіжному, етнічному та пригодницькому туризмі.

Щороку кількість фестивалів зростає, а частка туристів, які беруть у них участь збільшується. Регіон, в якому проводяться фестивалі, набуває нового іміджу, а в розвиток його інфраструктури залучаються інвестиційні кошти, місцева громада отримує нові робочі місця. Крім того, проведення фестивалів є передумовою розвитку малобюджетних видів відпочинку та важливим чинником підвищення культурно-освітнього рівня населення. Тому актуальним питанням сьогодні є визначення сучасного стану та перспектив розвитку фестивального туризму в регіоні.

Попередній досвід. Фестивальний туризму в Україні сьогодні розглядається як вид подієвого туризму, якому приділяється недостатньо уваги. Теоретико-методологічні питання організації й розвитку подієвого туризму в своїх працях досліджують такі відомі вчені: А.Бабкін, М.Бріжаків, І.Смаль, Г.Карпова, А.Кирилова, О.Костюк та інші. Наукових публікацій з проблем фестивального туризму є мало. Здебільшого зустрічаються публікації в галузевих журналах про окремі фестивальні заходи, але вони носять культурно-просвітницький характер. Найінформативнішими виданням з даної тематики є Internet ресурси.

За кордоном проводяться ґрунтовні дослідження фестивального туризму, а тому й публікації є інформативнішими. Деякі з них, зокрема такі як Д. Гетза, Р. Джаніскі, М. Боліна та ін., висвітлюють теоретичні та практичні аспекти організації фестивалів.

Метою даного дослідження є привернення уваги до розвитку фестивального туризму як складової подієвого туризму, узагальнення та систематизація існуючих даних про фестивалі в Закарпатті та виокремлення тих, які є найбільш привабливими та перспективними.

Виклад основного матеріалу. Подієвий туризм – це новий напрямок у туризмі, основною метою якого є відвідування тієї чи іншої події культурного, спортивного, економічного чи громадського життя суспільства. Він поєднує в собі види традиційної рекреації з активною або пасивною участю в різних заходах. Мотиваційними передумовами подорожі до місць, де відбувається подія чи явище, є подієві ресурси, які виступають чинниками формування туристичних потоків, величина яких залежить від реклами події та піаракцій навколо неї. Разом з тим, ці ресурси не можуть бути об'єктом статистичного аналізу і не підлягають кількісному вимірюванню. Однією з необхідних умов їх використання є наявність туристичної інфраструктури, яка розвивається під їх впливом.

У науковій літературі всі події, що сприяють розвитку подієвого туризму, групують і класифікують. За масштабом подієвий туризм буває національного та міжнародного рівня [1]. За тематикою він поділяється на: національні фестивалі та свята; театралізовані шоу; фестивалі кіно і театру; гастрономічні фестивалі; фестивалі і виставки квітів; покази мод; аукціони; фестивалі музики і музичні конкурси; спортивні події [2].

Одним із видів подієвого туризму є фестивальний. Поняття «фестиваль» є досить широким і різними авторами трактується по-різному. Фестиваль (festival) – це масове театралізоване святкове дійство, яке включає огляд або демонстрацію певних досягнень. Близьким до

фестивалю є фієста (fiesta) – традиційне народне свято, характерне для іспаномовних країн і поширене в країнах Середземномор'я. Фестиваль – це масові дійства, що проводяться на вулицях, парках, стадіонах, клубах, вуличних майданчиках, що визначають специфіку і структуру фестивалів. [3]. Аналогом фестивалів в Україні є народні гуляння, які є елементами культури певного народу і пов'язуються з традиціями і звичаями, склалися історично і передаються від покоління до покоління та зберігаються протягом тривалого часу [4].

Будь-яка подія розвивається під впливом певних чинників. Не виключенням є фестивальний туризм, який можна розглядати, як тимчасовий виїзд осіб з місця постійного проживання з розважально-пізнавальною метою для прийняття участі у фестивальному заході. За своїм впливом на формування і розвиток фестивального туризму всі чинники можна поділити на прямі та опосередковані. Чинники прямого впливу – властиві території та її населення. Тому території з багатою історико-культурною спадщиною мають вагомі передумови для організації фестивалів. До опосередкованих чинників слід віднести ті, що стосуються політичної та економічної ситуації в країні (державна підтримка та фінансування розвитку фестивального туризму, їх підтримка з боку міжнародних організацій, наявність спонсорів або інших зацікавлених осіб).

Щороку в Україні проводиться понад 400 фестивалів. Така велика кількість фестивальних заходів, як соціокультурних подій потребує їх класифікації. В науковій літературі фестивалі класифікуються з використанням різноманітних критеріїв: за кількістю учасників заходу – малі (до 2 тис), середні (від 2 тис. до 500 тис. учасників), великі (понад 500 тис. учасників заходу); за рівнем організації – місцеві, регіональні, національні, міжнародні); за віком – давні (фестивалі, які беруть свій початок з багатовікових традицій та обрядовості давніх часів), середнього віку (організовані до початку XXI століття), молоді; за формою проведення – карнавали, фестивалі з елементами ярмарок, фестивалі з парадами та урочистостями, виставки; за тривалістю – короткотривалі (тривалістю до п'яти днів), довготривалі (тривалістю більше п'яти днів); за тематичною структурою – наукові; алко-фестивалі (винні, пивні); гастрономічні; квіткові; мистецькі (арт-фестивалі, кінофестивалі, музичні, літературні, театральні); релігійні; спортивні; історичної реконструкції; за ритмічністю – щорічні, нестабільні (відсутність періодичного проведення), одноразові; за аудиторією – дитячі, молодіжні, загальні (розраховані на широку аудиторію); за домінуючою функцією –

розважальні, культурно-пізнавальні, соціально-виховні.

Динамічному розвитку туристично-рекреаційної галузі Закарпаття сприяє організація фестивалів та фестів, які є альтернативними шляхами економічного розвитку окремих територій. Практично у всіх районах області щороку проводяться численні фестивальні заходи місцевого, регіонального і міжнародного значення, до обласного календаря подій і фестивалів включено понад 200 фестивалів. Незважаючи на велику кількість фестивалів міжнародний статус мають лише окремі з них. Тому для того, щоб привернути увагу туристів до Закарпаття, доцільно створити державну програму сприяння та розвитку фестивального руху та виокремити регіональні центри фестивального туризму. Такими регіональними центрами можуть бути міста, які обираються за принципом масштабності проведення та можливості репрезентації тієї чи іншої події. Такими центрами в регіоні можуть бути Ужгород, Берегово, Рахів, Мукачеве. Узагальнимо інформацію про найбільш відвідувані фестивалі Закарпаття.

Найбільш популярними фестивалями на Закарпатті є винні, які отримали статус візитки краю: «Червоне вино», «Біле вино», «Сонячний напій», «Угочанська лоза», «Закарпатське Божоле». Головним принципом винних фестивалів є їх проведення в місцях виробництва (Берегівському, Ужгородському, Мукачівському та Виноградівському районах).

Авторитетність закарпатського фестивально-туристичного продукту засвідчує кількість туристів, яка відвідує область (за даними «Турінформ Закарпаття» щороку лише на винні фестивалі приїжджає понад 150 тисяч туристів).

Хронологічно сезон винних фестивалів відкриває фестиваль «Червоне вино», який проходить на свято Василя на старий Новий рік в м. Мукачеві. Це один із перших фестивалів регіону, який був започаткований у 1995 р. як конкурс кращих виноробів Закарпатської області. Продовженням винних фестивалів є фестиваль «Білого вина» (м. Берегово, лютий). У програмі фестивалю, окрім дегустації кращих білих вин, відбувається посвячення у Лицарський винний орден Св. Венцела нових членів, смакування угорських традиційних страв, конкурси, розваги. Організаторами заходу започаткована нова традиція – подорож на фестиваль вузькоколіїним ретро потягом.

Традиційно, в середині квітня, в Закарпатті зацвітають сакури, які приваблюють тисячі туристів. Цвітіння сакур і винний фестиваль «Сонячний напій», який традиційно на травневі свята проводиться в Ужгороді, приваблюють

туристів і прихильників винного напою. Фестиваль набирає статусу міжнародного, на якому дегустується якісна продукція виноробства. На фестивалі свою продукцію у різних номінаціях представляють закарпатські винороби, винороби з інших областей України, гості зі Словаччини, Угорщини, а краща продукція відзначається «золотими», «срібними» та «бронзовими» відзнаками. [5].

Закриває серію винних фестивалів осінній фестиваль молодого вина в обласному центрі «Закарпатське Божоле», який за результатами «Top-Fest: рейтинг фестивалів» визнано кращим винним фестивалем України.

Унікальною родзинкою винних фестивалів на Закарпатті є винороби, які приймають гостей вдома, годують туристів традиційними стравами закарпатської кухні, пригощають вином, демонструють виноградники, преси для віджимання виноградного соку, водять до винних погребів, дають можливість про дегустувати вино. Такі оригінальні ідеї, для прихильників винного туризму перетворюють виноробні господарства в туристичні об'єкти підвищеної привабливості.

Гастрономічні фестивалі пов'язані з давніми традиціями збору врожаю і зазвичай закінчуються веселими святкуваннями. Закарпатська гастрономія завжди була привабливим туристичним ресурсом, який притягував туристів українськими, угорськими, циганськими, німецькими, єврейськими, словацькими стравами. Популяризувати кулінарний потенціал регіону покликані щорічні кулінарні фестивалі «Бичківські голубці», «Барлибашанський банош», «Гуцульська бринза», «Гуцульська ріпа» (Рахівський район), «Верховинська яфіна» (Воловецький район), «Свято мелею», «Ягідне поле» (Виноградівський район), «Золотий гуляш», «Гентишів-різників свиней», «Сливогого леквару», «Лечо» (Берегівський район) та інші. Вони є не менш популярними за винні, візуалізують народні звичаї та збирають велику кількість туристів.

Закарпаття - багатонаціональний край на його території якого проживають представники понад 100 національностей, зі своєю культурою, звичаями, обрядами. Щорічно в Закарпатті за сприяння національно-культурних товариств проводиться велика кількість фестивалів фольклорно-етнографічного спрямування. Вони базуються на принципах свідомості, підтримують традиції та звичаї національних меншин і є потужним ресурсом для розвитку туризму. За сприяння культурних товариств в краї проводяться національні свята та фестивалі румунського («Мерцишор»), словацького («Словенська веселіца») і, «Фаш'янгвий (масляний) бал», русинського («Червена Ружа»), угорського, німецького населення [6].

Популярності в краї набирають спортивні фестивалі, в програмі яких розваги, конкурси, святкові лотереї, спортивні змагання, кінні мандрівки, поїздки на квадроциклах. Місцем проведення таких фестивалів є найбільш популярні курорти та гірськолижні центри (с. Синяк – фестиваль «На засніжених схилах Карпат» (січень), с. Ждинієво – фестиваль «Зимові візерунки Воловецького краю» (другий тиждень лютого), полонина Драгобрат – «Свято Купала на Драгобраті» (липень)).

Серед гостей краю високою популярністю користуються короткострокові туристичні поїздки, приурочені до фестивалейних заходів. Організація таких поїздок вимагає від організаторів знань про туристичні можливості території, інформованість про місце, дату, час проведення і програму фестивалю, про заклади проживання і харчування. Формування фестивального туру враховує такі чинники, як розташування готелю, його архітектура, інтер'єр номерів, наявність ресторанів, кафе, магазинів, пам'яток, транспортне обслуговування події, послуги гіда. Значна кількість туристів неорганізовано відвідує фестивалі, створюючи значні труднощі. До послуг неорганізованих туристів, окрім закладів туристично-рекреаційної галузі, послуги гостьових приватних садиб, господарів яких забезпечують належні умови проживання і перебування гостей.

Важливою передумовою організації фестивального туризму є своєчасне інформування та рекламування подій, загальнодоступність до інформації про неї та організація її систематичного проведення. Більшість постійних фестивалів мають власні інтернет-сайти, на яких міститься інформація про проведення й програму заходів, туристичну інфраструктуру, транспортне сполучення. Для потреб туристів в області розроблено календар фестивалів і подій. До календаря включено не всі фестивалі, це пов'язано з тим, що не всі вони є стабільними та проводяться на регулярній основі. Формування позитивного іміджу регіону та збільшення кількості туристів сприяють туристично-інформаційні центри, які акумулюють інформацію про туристично-рекреаційні пропозиції.

Висновки та пропозиції. Дослідження сучасного стану та перспективи розвитку фестивального туризму Закарпаття дозволило сформулювати наступні висновки:

1. Фестивальний туризм є перспективним видом туристичної галузі регіону з невичерпним ресурсним потенціалом, а програми фестивалів є насиченими, оригінальними та цікавими, прибутковими. Вони сприяють соціально-економічному росту області, популяризації потенційних

туристичних ресурсів серед населення. З кожним роком їх кількість у регіоні зростає, попри відсутність підтримки на державному рівні, не розробленість належних маркетингових заходів.

2. Для координації фестивального руху та узагальнення інформації щодо нових фестивалів в області створено та діють 17 туристично-інформаційних центрів, які є майже у кожному районі області. Основною функцією туристично-інформаційних центрів є формування іміджу регіону та збільшення кількості туристів, що його відвідують.

3. Для перспективного розвитку фестивального туризму в Закарпатті необхідно провести детальний аналіз існуючих фестивалів та систематизувати і пересортувати їх за ознакою цікавості для туристів. Для пропаганди та інформованості туристів доцільно створити Інтернет-сайти фестивалів.

4. Фестивальний туризм потребує координації та сприяння з боку місцевих органів влади. Таким органом, на рівні місцевого самоврядування може стати муніципальне-приватне партнерство як механізмом трьохстороння взаємодія (на контрактній або договірній основі) місцевих органів влади, держави, приватного бізнесу: держава-

туристичні підприємства-населення. У такій співпраці можуть вирішуватися питання створення нового туристичного продукту, що включає фестивалі, свята, спеціалізовані виставки, інформаційні тури.

Отримані результати у подальшому можуть бути використані для розробки моделі маркетингового розвитку фестивального туризму.

Список літератури

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В. Бабкин – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 256с.
2. Смаль І.В. Туристичні ресурси світу. [навч. посіб.] / І.В. Смаль – Ніжин: Ніженський державний університет ім. М. Гоголя, 2010. – 336с.
3. Генкин Д.М. Массовые праздники / Д.М. Генкин. – М.: Просвещение, 1976. – 202с.
4. Festival. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://en.wikipedia.org/wiki/Festival>
5. Спільні заходи у межах прикордонного культурного співробітництва. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://femen.sk>
6. Центр культури національних меншин. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://centerkultur.xtreem-host.com/archives/category/tovarustva>

Медвидь Л.И. Фестивальный туризм Закарпатья: современное состояние и перспективы развития. В статье выделены основные понятия фестивального туризма, а именно: систематизирована хронология фестивалей, в разрезе административных единиц районов Закарпатской области; выделены наиболее привлекательные фестивальные мероприятия региона. Полученные результаты в будущем могут быть использованы с целью разработки модели маркетингового развития фестивального туризма.

Ключевые слова: событийный туризм; фестивальный туризм; народные гуляния; календарь фестивалей; классификация фестивалей; фестивальное движение.

Medvid L.I. Festival tourism of Transcarpathia: contemporary state and perspectives of its development. The main notions of festival tourism have been defined in the article. The chronology of the festivals in the focus of Transcarpathia administrative districts has been systematized the most attractive festival ceremonies of the region have been determined. The results obtained can be used for the working-out of model of marketing development of festival tourism.

Key words: event tourism; festival tourism; folk celebration; festivals' calendar; festival classification; festival movement.